

Japan verzameld

Botanische illustraties collectie Von Siebold onderzocht

De Duitse arts Philipp Franz von Siebold (1796-1866) trad als geneesheer-majoor in Nederlandse dienst. Hij reisde naar Batavia en van daaruit naar Japan. Nederland had op dat moment als enige natie een handelspost in Japan: op een kunstmatig eilandje voor de kust. Eens per vier jaar mocht een delegatie aan land komen voor een bezoek aan het hof. Von Siebold werkte op het eiland en legde een beroemde verzameling planten aan die door verschillende kunstenaars werd vastgelegd.

Tekst - Hanneke Jelles
Beeld - illustraties uit de *Flora Japonica*

- *Hortus botanicus Leiden:* www.hortus.leidenuniv.nl;
- *Meer over Von Siebold in het Sieboldhuis:* www.sieboldhuis.org;
- *Van 14 januari t/m 4 maart 2011 vindt in Arboretum Kalmthout de expositie 'Siebolds bloementuin' plaats, met hedendaags werk van botanisch kunstenaars die door Von Siebold meegebrachte planten portretteerden. Heuvel 2, 2920 Kalmthout, België.*

Gedreven

Von Siebold gaf les aan Japanse artsen en had een kliniek waar hij stuurde kon genezen, iets wat Japanse artsen voorheen niet konden. Dankbare patiënten droegen materialen aan voor zijn groeiende verzameling. De collectie bestond uit van alles en nog wat, steeds met zorg verzameld en gedocumenteerd. Botanie speelde een grote rol. Ruim 12.000 objecten hebben met planten te maken: herbaria, planten op alcohol, tekeningen, zo'n 1.200 levende planten. Blauwe regen, hosta, hortensia, camellia en veel andere soorten zijn door Von Siebold meegebracht naar Europa. In 1829 werd Von Siebold verbannen uit Japan omdat ontdekt was dat hij ook kaarten verzamelde. Het bezit daarvan was voor westerlingen streng verboden.

De verzamelaar onderzocht

Zowel in Japan als in Nederland en Duitsland is onderzoek gedaan naar Von Siebold. Wulan Rummelink combineerde een masterstudie Westerse en Aziatische Kunst met een studie Japankunde. Daarbij specialiseerde ze zich

in de geschiedenis van de Japanse botanische kunst. Wulan is geboren in Indonesië, opgegroeid in Japan en heeft een Nederlandse vader zodat ze Japans, Nederlands en Engels kan lezen. Ze is geïnteresseerd in de ontwikkeling van Japanse botanische illustraties en onderzocht in hoeverre ze door de westerse wetenschappelijke illustratietechniek beïnvloed zijn - en in hoeverre dat andersom het geval is.

Wulan Rummelink: "In Japan bestond al een oude en rijke traditie in het tekenen van planten, met veel Chinese invloeden. Maar daarbij ging het meer om het karakter en de sfeer dan om wetenschappelijke accuratesse. Er bestonden al plantenboeken in Japan, maar net als in het Westen in de middeleeuwen werden die steeds gekopieerd. De gelijkheid met de oorspronkelijke plant werd daardoor steeds minder. Maar het is zeker niet zo dat Von Siebold in onontgonnen gebied aankwam. Voor hij in Japan werkte, trokken wetenschappers er al op uit en werd er al geprobeerd meer naturalistisch te werken. Von Siebold was ook niet de eerste westerling in Japan, er waren al westerse invloeden."

Plantenportretten

Kawahara Keiga, die in opdracht van Von Siebold prachtige plantenportretten maakte, was de eerste Japanner die in westerse stijl wetenschappelijke botanische illustraties maakte. Naar zijn werk heeft Wulan niet specifiek onderzoek gedaan: Keiga is al veel bestudeerd. Ze heeft zich juist gericht op plantentekeningen van andere kunstenaars uit Von Siebolds collectie. "De plantentekeningen waren voor Von Siebold van groot belang, omdat hij van plan was boeken over Japan uit te geven." Sommige tekeningen zijn zeer accuraat, ontdekte Wulan, terwijl andere niet meer terug te voeren zijn op de plant die ze voorstellen. "Von Siebold kreeg vermoedelijk veel tekeningen cadeau, dan heb je niets te zeggen over de kwaliteit." In 1835 verscheen het eerste deel van de 'Flora Japonica', geschreven door professor Joseph Gerard Zuccarini in samenwerking met Philipp von Siebold. Er verschenen maar twee delen: de uitgave bleek te kostbaar. Uit geldnood moest Von Siebold een deel van zijn verzameling verkopen. Doordat de Staat collecties kocht, bleef veel bewaard. Siebolds verzamelingen zijn nu te vinden in NCB Naturalis, de Universiteitsbibliotheek van de Universiteit Leiden en het Museum van Volkenkunde. De Leidse Hortus botanicus eert Von Siebold met een gedenktuin en heeft nog een aantal originele planten die door hem zijn meegebracht.